

## TÜRK GİRİŞİMCİLİĞİNİN TARİHİ VE GELİŞİMİ\*

### The History and Development of Turkish Entrepreneurship

Hilal KAMAÇ†

Zülfükar Aytaç KİŞMAN‡

#### ÖZ

Toplumların, özellikle sanayi devrimi sonrası, ekonomik dönüşümünde önemli rol üstlenen özel teşebbüs faaliyetleri, tanımı zaman içinde gelişen ve zenginleşen bir olgu olan Girişimcilik ile her dönemde farklı seviyelerde ekonomiye katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla girişimciliğin artırılması, girişimci niteliklerinin ve özelliklerinin geliştirilmesi mikro düzeyde bireysel ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve sonuç vermesi, makro düzeyde de bir ülkenin kalkınması için oldukça önemli unsurlardır. Girişimciliğin başarılı çıktıları olarak, ekonomik büyümenin hızlandırılması, ülkede istihdamın yaratılması, yeni endüstrilerin ortaya çıkması vb. sayılabilir. Türk toplumu da ekonomik gelişim sürecinde girişimcilik faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek çeşitli aktiviteler içinde bulunmuştur. Bu aktiviteler Osmanlı Devleti'nden itibaren başlamış ve günümüze kadar devam edegelmiştir. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı imparatorluğu döneminden 2001 yılına ülkemizde girişimciliğin sayısal verilerle gelişmişlik derecesine değinmektir. Aynı zamanda belirtilen dönemlerde ülkemizde yaşanan ekonomik bunalımların girişimcilik üzerinde etkisi araştırılacaktır.

**Anahtar Sözcükler:** Girişimcilik, Türkiye, Serbest Piyasa Ekonomisi

**JEL Sınıflandırması:** D02, D25, L26

#### ABSTRACT

Private enterprise activities, which played an important role in the economic transformation of societies, especially after the industrial revolution, contributed to the economy at different levels in every period, alongside the definition of Entrepreneurship, which is a phenomenon that develops and gets richer over time. Therefore, increasing entrepreneurship, developing entrepreneurial qualities and characteristics are very important factors for the diversification of individual economic activities and their yields at the micro level, and the development of a country at the macro level. As successful outputs of entrepreneurship, acceleration of economic growth, increasing employment in the country, emergence of new industries, etc. can be stated. Turkish society has also participated in various activities that can be evaluated within the scope of entrepreneurship activities in the economic development process. These activities started from the Ottoman Empire and have continued until today. The aim of this study is to touch upon the degree of development of entrepreneurship in our country from the Ottoman Empire period to 2001 with numerical data. At the same time, the effects of the economic crises in our country on entrepreneurship will be investigated.

**Keywords:** Entrepreneurship, Turkey, Free Market Economy

**JEL Classification:** D02, D25, L26

\* Bu yayın Hilal Kamaç'ın Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan "1980-2000 Arası Türkiye'de Yaşanan Siyasi Krizlerin Dış Ticaret ve Girişimcilik Üzerine Etkileri" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

† Fırat Üniversitesi, hkamac@gmail.com

‡ Doktor Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, [aytac@firat.edu.tr](mailto:aytac@firat.edu.tr), ORCID ID: 0000-0002-5573-5448

## 1. GİRİŞ

Girişimcilik kavramı tanımı ve kapsamı zaman içinde evrilen ve önemin her geçen gün artıran bir olgudur. Ekonomik bir faaliyet yürütmek gibi dar bir tanımdan ekonomik olmayan unsurlardan da ekonomik değer üretebilme gibi kapsayıcı bir biçime dönüşen girişimcilik, sanayi devrimi ile birlikte yoğunlaşan ekonomik faaliyetlerin ve bu faaliyetlerin giderek özel teşebbüs elinde toplanır bir trend içine girmesi ile modern ekonomide özsel bir işlev görmeye başlamıştır. Tarihi gelişim süreci içerisinde Türk ekonomisi de çeşitli girişimcilik faaliyetleri ile beslenmiş ve bu süreç Osmanlı Devleti zamanından itibaren, dünyadaki gelişmelere paralel olarak ilerlemiştir. Ülkemizde de geçmişten günümüze kadar geçen sürede girişimcilik adına çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Bu çalışma Türk girişimciliğinin gelişim aşamaları çeşitli veriler ışığında ortaya konulmaya çalışılacaktır. Girişimciliğin ekonomik piyasalara etkisi ve kriz dönemlerinde ekonomiye yapabileceği katkılardan bahsedilecektir. Bu bağlamda, küresel ve yerel krizlerin gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın bütün ülkeleri olumsuz anlamda etkileme potansiyeli ve bu krizlerin fırsata dönüştürülmesinde girişimciliğin, yeni istihdam oluşturmaya ve dolayısıyla ekonomik anlamda canlandırılan piyasaların toplumsal refahı artırması gibi pozitif çıktıları değerlendirilecektir.

## 2. GİRİŞİMCİLİK, GİRİŞİMCİ, GİRİŞİMCİLİK VE GİRİŞİM KAVRAMLARI

### 2.1. Girişimci Kavramı

Girişimci kavramı, Latince “intare” kökünden gelmektedir. İngilizce’de de “entrepreneur” yani ilk başlayan, girişen anlamına gelmektedir. İlk olarak girişimcilik kavramı Fransızca’da görülmüştür. Maceracı, araştırmacı, hükümet alt yapılarını kuran mimar, tarım ile uğraşan kişiler için kullanılmıştır. Sonrasında endüstri alanında; riski hesaba katabilen, risk alan sermayedarlar için de kullanılmıştır.

Girişimci;

- Kaynaklar konusunda öngöründe bulunarak işi planlayan,
- İnsan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan,
- Elde edilen çıktıyı da karlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunma becerisi gösteren kişidir.

Kısaca girişimci; üretim faktörlerini en güncel tekniklerle etkili bir biçimde bilgilerle analiz ederek mal ve hizmet üreten kişidir. (Bozkurt 2011:3-4).

Diğer bir söylemle girişimci, fırsatları kovalayan ve bu fırsatları her türlü riski göze alarak gerçekleştiren kişidir.

Günümüzde girişimci denince insanların aklına iş sahipleri ve özellikle de yeni şirket sahipleri gelmektedir. Örneğin, yeni bir bakkalın açılması yenilikçilik değildir ancak üretimi yapılan bir mamulün markalaştırılması bir yenilikçiliktir.

Girişimci; yenilik yapmak için bir işi planlayan ve finansman bularak organizasyonu sağlayan ve bunların getirdiği riski göze alarak bir iş kuran kişidir. (Cansız 2013:14).

## 2.2. Girişimcilik Kavramı

Girişimcinin fırsatları kovalama, risk alma, yenilik yapma ve hayata geçirme sürecinin tamamıdır. (Çetindamar 2002: 33-34)

İlk kez girişimciliğin tanımı 18. yy başlarında Fransa’da yaşayan İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Richard’a göre girişimci; Henüz belirginleşmemiş bir bedelle satılmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini satın alan ve üreten kişi olarak ifade edilmiştir.

Girişimcilik; yeterli zaman ve çaba sonucunda fiziksel, finansal ve sosyal kaynaklarla birlikte risklere katlanarak parasal ödül, kişisel bağımsızlık ve tatmin elde edilerek yeni değer yaratma sürecidir. (Cansız 2011: 14).

Girişimcilik sosyal, ekonomik ve bireysel doyum sağlama açısından önemli bir değer ve önemli bir üretim faaliyetidir. Bu faaliyetin ülkemizde ve dünyada istihdam sorunlarının giderilmesinde önemi büyüktür. Girişimcilikle ilgili tüm tanımlar incelendiğinde; bağımsızlık, kar elde etme, risk alma eğilimi, yenilik yapma fikri, yaratıcı olma gibi kavramlar dikkat çekmektedir.

Bu dikkat çeken kavramlar ışığında girişimcilik;

- Yeni üretim teknikleri geliştirme,
- Ekonomik mal ve hizmet üretme,
- Yeni üretim için yeni kaynaklar ortaya çıkarma,
- Endüstride yeni organizasyonlar oluşturma,
- Marka yaratma,
- Prestij sağlama,
- Yeni girişimcilere yol gösterme,
- Topluma yarar sağlama,
- Kendi özgür fikirlerini geliştirme,
- Bağımsız çalışma,
- Sevdiği iş için çalışma olarak ifade edilebilir. (Özdevecioğlu, Karaca 2015:21-23).

## 2.3. Girişim Kavramı

Genel anlamda ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek için girişimcilerin kurdukları ekonomik birimlerdir. Bir diğer deyişle; bir yeri, bir unvanı, bir sermaye ve bir organizasyonu olan ekonomik birimlerdir.

Girişim; fayda sağlamak veya kar elde etmek için mal ve hizmet üreterek ücret karşılığı satmak ya da fon sağlamak için kurulan finansal ve hukuki kişiliğe sahip devamlılığı olan nitelikli bir örgüttür. (Bozkurt 2011: 3)

### Girişimin Özellikleri

- Ürün ve hizmet üretiminde pazarlanabilir olma seçmek,
- Para kazanma amacının olması,
- Beşeri ve maddi kaynaklar temel unsurlarıdır,
- Finansal anlamda yabancı ve öz sermaye bileşeninden oluşur,
- Finansman, üretim, kodlama, satış, dosyalama ve kayıt vb. gibi birden fazla işlevin gerçekleştirilmesi.

Girişimin en önemli özelliği; üretilen mal ve hizmetin pazarlanabilir olmasıdır. Girişimler bir ülke ekonomisinin en küçük yapı taşıdır. Ekonomiye yön verebildiği gibi ekonomik parametreleri etkileyebilir, değiştirebilir. (Özdevecioğlu, Karaca 2015: 14).

### 2.4. Girişimciliğin Önemi

İhtiyaçlarını insanların kendileri karşıladığı dönemde girişimciye ihtiyaç duyulmamıştır. Ancak ihtiyaçların artması uzmanlaşmayı gerektirdiği dönemlerde insanoğlu kendi ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Eski dönemlerde kervansaraylarda yapılan ticaret, girişimciliğin başlangıcı sayılabilir. (Akpınar 2009: 15).

Girişimci yeni fikrin yaratılmasını, yaygınlaşmasını ve bu yeni fikrin uygulanmasını hızlandırır bu da yeni endüstri dallarının oluşmasını sağlar. Teknolojiyi kullanan sektörlerde verimliliğin artmasına neden olduğu gibi hızla büyüyen sektörler de yarattığı için ekonominin büyümesine oldukça katkı sağlayarak hızlanmasını sağlar.

### 2.5. Girişimciliğin İşlevleri

- Atıl kaynakların etkin ve verimli bir şekilde ve yeni teknolojiyle kullanılmasını sağlayarak ekonomiye kazandırır,
- İşsizliğin önlenmesi için istihdam hacminin geliştirir,
- Bölgesel gelişmişlik seviyesinde meydana gelen farklılıkları azaltmak ya da ortadan kaldırır,
- Refah düzeyinin artırır ve toplumun geniş tabanına yayılmasıyla orta sınıfı güçlendirir,
- Toplumsal barışın sağlanmasında ve bütünleşmenin güçlendirilmesi gibi işlevlere sahiptir.

Girişimciliğin son dönemde popüler olmasının nedenleri;

- İstihdam sorunundaki artış,
- Yeni ekonominin güçlenmesiyle ekonomik yapının değişmesi,
- İşletme ve ekonomi alanında teorik gelişmeler ve girişimciliğin kabulü.(Bozkurt 2011: 10).

Ülkemizde istihdam önemli bir sorundur. Bu sorunun çözüm yolunun girişimcilik olduğu fikri yaygınlık kazanmıştır. 1988'de Girişimciliği Geliştirme Enstitüsü olan KOSGEB kurulmuştur. Bu enstitü; girişimcilere, danışmanlık, eğitim, iş geliştirme ve başlangıç sermayesi sağlama gibi

konularda destek sağlamaktadır. Yeni küçük ve başarılı işletmelerin kurulup geliştirilmesiyle istihdamın artması ve ülkemizin gelişerek refah düzeyinin artmasına da katkısı olmuştur. Bu enstitünün bir başka amacı, girişimciliğin gelişmesini engelleyecek faktörleri ortaya çıkararak gerekli önlemleri almaktır.

Girişimcilik hareketleri ekonomik büyümenin artmasını sağlar. Yerel ekonomilerin küresel ekonomiyle birleştirilmesindeki en anlamlı ve en önemli etki girişimcilik faaliyetlerine aittir. (Çetindamar 2002: 40).

## 2.6. Girişimciliğin Özellikleri

- Yenilikçi,
- Risk alabilen,
- Değişime açık ve değişim odaklı,
- Fırsatları kollayan,
- İletişim becerisi gelişmiş,
- Yüksek başarı güdüsünün olması,
- Kararlarında ısrarcı olma,
- Başarma hırsı. (Bozkurt 2012: 232-233).

Girişimci, başkalarının göremediğini ve fark edemediğini ortaya çıkararak anlam kazandırır. Girişimcilerin asıl amacı kar elde etmektir. Girişimci karlılığı sağlamak için üretim faktörlerini temin edip bu faktörleri üretime yönlendirirken risk alır. Risk almak ve üretim faktörlerini temin ederek karlılık sağlamak, girişimciliğin en önemli 2 özelliği olmaktadır. Bunlara ek olarak şu özellikler de mevcuttur;

- Mevcut fırsatları görerek iş imkânları sağlar.
- Risk alarak yenilik yapar ve rekabete ayak uydurur.
- İstihdam yaratarak bu istihdamın gerektirdiği sorumluluğu üstlenir.
- Değişimi yönlendirir ve değişime uyum sağlar.
- Rekabetten dolayı kendini ve işletmesini geliştirir. (Akpınar 2009: 14-15).

## 2.7. Girişimci Olma Sebepleri

Ekonomik Düzeyi yükseltmek, yeni ürün ve fikirleri uygulamak, sosyal statü kazanmak, bağımsız çalışma isteği, özgürlük isteği gibi sebepleri vardır. Bu sebepleri alt başlıklar altında açıklayacak olursak;

### **Ekonomik Düzeyi Yükseltmek**

İş kollarında elde edilecek maksimum gelir bellidir. Deneyim ve yetenekler ne olursa olsun insanların maksimum geliri aşmak gibi bir imkânları yoktur. Ancak bir kişi bir işletmeye tek başına sahip olabilir ve elde ettiği kar tamamen kalacağı için birçok kişinin kazanç sürekliliği sağlama gerekçesiyle işletme kurma amacı vardır.

### **Yeni Ürün ve Fikirleri Uygulamak**

Girişimcilik ruhu olan kişilerin başarı arzusu yüksektir. Bu başarı arzusu onları yeni ürün ve fikirlere yöneltmektedir. Bu yeni ürün ve fikirler yeni girişim olarak ortaya çıkar. İnsanlar kendilerine özgü fikirleri uygulamak için girişimci olmayı tercih ederler. Çünkü girişimci olan kişi kendi işletmesinde kendi fikirlerini rahat bir şekilde uygulama fırsatı bulur.

### **Sosyal Statü Kazanmak**

Kişinin kazandığı ve harcadığı para toplum tarafında değer ve başarı ölçüsüdür. Toplum gözünde girişimcilere verilen değer iyi bir iş ve unvana sahip olmakla alakalıdır. İyi bir iş ve unvan; sosyal statü belirler ve olumlu etkiler yaratır. Yaşadığı yerde iş adamı unvanıyla anılmak istenmesi girişimci olmanın bir diğer nedenidir.

### **Bağımsız Çalışma İsteği**

Çoğu insan bir başkasına bağlı olarak çalışmak istemez. Kişinin kendi işini kurup patronu olma özgür olma isteğinden kaynaklanır. Hükmetmek nüfuz sahibi kazanmak da kişileri girişimciliğe iter.

### **Özgürlük İsteği**

Yeteneklerini kullanabilme, başkasının emri altında çalışmama, kendi işinin patronu olmak özgürlük isteğiyle paraleldir. Özgürlüğü motivasyon sağlayıcıdır. (Bozkurt 2011: 15-16).

## **2.8. Girişimciliğin Öğeleri**

**Girişimci:** İşe dönüştürülecek fikri oluşturan kişidir.

**Yenilik/Farklılık:** Fikir diğer girişimcilere fark atmasında oldukça önemlidir. Yenilikçi ve farklı olmalıdır.

**Benzersizlik/Tek olmak:** Var olan fikirlere farklı olmalıdır. Yükselmek için girişimcinin yolu diğerlerinden farklı, benzersiz ve tek olmalıdır.

**Organizasyon Yapmak:** Girişimci fikrini belirledikten sonra iyi bir organizasyon yapmalıdır. Zamanı iyi ayarlamalı, sermaye bulmak için öncesinde yatırımcılara fikrini nasıl sunacağını organize etmelidir. Fikrini nasıl mantıklı göstereceğini nasıl çalışmalar yapması gerektiğini önceden organize etmelidir.

**Takım/Ekip Kurmak:** Fikrini uygulayabilmesi için bazen kişilere ihtiyaç duyacağından dolayı ekiple çalışmalıdır.

**Değer Yaratmak:** İşini kuran girişimci düzgün bir yöntemle ve kazancıyla değer yaratmış olacaktır.

**Takipçilik:** İşini takip etmeli, devamlılığını sağlayabilmek için ve elde etme isteği gelir seviyesine ulaşır ulaşmadığını sıkı bir takiple kontrol etmelidir.

**Büyüme:** Girişimci fikrine para yatıran risk alan insanların güvenini kazanmak da istikrarlı, yılmadan işin devamını sağlamak zorundadır.

**Süreç:** En başından sonuna kadar girişimci girişim sürecine üstünden bakarak bu süreçte çıkan zorlukları edindiği tecrübelerle işi kurup yönetmesiyle kurduğu işin değerini anlamalı ve hayatına entegre etmelidir.

**Şekil 1-Girişimciliğin Öğeleri**



**Kaynak: Ergen 2014: 39-41**

### **3. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİK**

Türkiye'de Girişimcilik Tarihsel açıdan 4 farklı dönemden oluşur. Bunlar:

1. Osmanlı İmparatorluğu dönemi
2. Cumhuriyetin kurulmasından 1950'ye kadar olan dönem
3. 1950-1980 arası dönem
4. 1980 ve sonrası

### 3.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Bu dönemde pazarlar aramak veya oluşturmak ve piyasada rekabet oluşturulacak bir ortamdan bahsetmek yanlış olur. Osmanlı döneminde girişimcilerin çoğu yabancılardan oluşmaktadır. (Öktem 2007: 51).

Osmanlı döneminde Müslümanların ticari hayattan uzak olmalarının nedeni; Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayi devrimi sonrasında Avrupa'ya yanaşma arzusuyla alakalandırılabilir. O dönemde modern Avrupa sanayisi ile Osmanlıdaki geleneksel sanayi rekabet edebilecek seviyede değildi ve durum gittikçe daha da kötüleşmekteydi. Bu durum hem gayrimüslimler hem de Müslümanlar için geçerli olsa da Osmanlı'nın Avrupa ekonomisine katılma arzusu Müslümanların ticari hayattaki durumlarını kötü etkilemiştir. Yine o dönemde kabul edilen kapitülasyonlar ve kapitülasyonların gayrimüslim tüccarlara getirdiği imtiyazlar yani gayrimüslimlere ticari faaliyetler üzerinde hukuksal ve idari kontroller yapma hakkının tanınması, Avrupa elçiliklerinin vatandaşlarına sağladıkları ayrıcalıklar ve koruma, zaman içinde tüccarlar arasında farklı ulusal kimlikli ticari grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gruplar Osmanlı'nın son dönemlerinde Avrupa ile ilişkilerinde çok önemli rol oynayan Levanten (Avrupalı tüccarlara verilen Fransızca bir isimdir.) topluluğunu meydana getirmişlerdir. Bu dönemde gayrimüslimler Avrupalı ve Osmanlı tüccarları arasında aracı konumundaydılar ve bu nedenden dolayı imtiyazlı olmuşlardır. Bu nedenden ötürü Müslüman tebaa ticaret alanında ve git gide ülkenin diğer iş hayatından soyutlanmışlardır. 20.yy süresince Müslümanların iş hayatında olmaması önemli sorun olarak ele alınmıştır ve hatta Cumhuriyet döneminde yerli işadamları geliştirme çabalarına sebep olmuştur. (Akpınar 2009: 19-20).

Osmanlı'da gündemde sanayileşme olması gerekirken ticaret vardı. Azınlıklar sayesinde ticari işlemler sürdürülüyordu. O dönemde ticaret yolu kapatılmış olsaydı sanayiye yönelim olabilirdi ve gayrimüslimlere dışarıdan baskı uygulanması sonucunda sanayi gibi yerleşim temelli bir mevzuda tehlike zamanında sanayinin transferi mümkün olmayacağı için, sanayileşme gelişmemiş, tehlike anında ticari sermaye transferi mümkün olması nedeniyle ticarete yönelmişlerdir. Bu durum 1914'e kadar devam etmiştir. İttihat ve Terakki Fırkası'nın durumu fark etmesiyle Türk insanı motive edilerek ticari hayatta aktif konuma getirilmiş ve devlet dışında kazanç sağlanmıştır. Osmanlı'nın askeri siyaseti de sanayileşmemesinde etkili olmuştur. Mevcut nüfusun çoğunluğu asker konumundadır ve gayrimüslim tebaa askere alınmaması karşısında belirli bir bedel öderlerdi. Bunun sonucunda iş kurma, yerleşme ve meslek sahibi olma gayrimüslimlere kalmıştır. (Aşkın 2011: 63-64).

**Tablo 1. Osmanlı'da ilk sanayi sayımı**

	<b>Toplam</b>	<b>Gıda</b>	<b>Dokuma</b>	<b>Diğer</b>
İşletme Sayısı	264	75	73	116
Çalışan İşçi Sayısı	14,060	3916	6363	3781
Devlet Kuruluşu	22	1	18	3
Özel Kuruluş	242	74	55	113

**Kaynak:** Akpınar 2009: 21



1913'te "Teşviki Sanayi Kanunu Muvakkati" ile çıkarılan kanunla yeni kurulacak işletmelere hazine arazilerinde kuruluşun parasız olması ve vergi muafiyetleri gibi teşvik tedbirleri alınmıştır. Bu kanun uygulanması ile Bursa, İstanbul, Kocaeli Bölgesi, Bandırma, Batı Anadolu'da İzmir, Uşak ve Manisa Bölgesinde ilk sanayi sayımı yapılmıştır. Yukarıdaki tabloda sayımın verileri verilmiştir. Bu tabloya göre toplam işletme sayısı 264, çalışan işçi sayısı ise 14.060 kişi olarak tespit edilerek kayıta geçirilmiştir. 264 işletmenin sadece %19,6'lık kısmı Müslüman tebaaya aittir yani sayı olarak 42 işletmeye karşılık gelmektedir bu oran. Geriye kalan %80,4'ü ise gayrimüslimlere ait olup bu oran da sayı olarak 172 işletmeye denk gelmektedir.

**Tablo 2. Osmanlıda sektöre göre faaliyette bulunan işletme sayı ve türleri**

Sektör	İşletme Sayısı	Kamu Kuruluşu	A.Ş.	Kişi İşletmesi
Gıda	75	1	8	66
Çimento, Kil, Seramik	17	1	5	11
Deri Sanayi	13	1	1	11
Kereste Sanayi	24	-	-	24
Tekstil Sanayi	73	18	10	45
Kâğıt ve Baskı	51	1	-	50
<b>Toplam</b>	<b>264</b>	<b>22</b>	<b>28</b>	<b>214</b>

**Kaynak:** Akpınar 2009: 21

### 3.2. Cumhuriyetin Kurulmasından 1950'ye Kadar Olan Dönem

Bu dönemde kabul edilen girişimci ticaret erbaplarıdır ve sayıları oldukça azdır. Sayılarının az olmasının yanı sıra mübadele veya göç gibi nedenlerle girişimci kaybedilmiş ve bunlar girişimciliğin önündeki önemli sorunlar olarak kabul edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı Cumhuriyet dönemindeki en büyük girişimci devlet olmuştur. Bununla beraber o dönemde girişimci özel teşebbüsün gelişmesinin önemi vurgulanmış ve girişimcilik yaratma imkânları yaratılmaya çalışılmıştır (Ötkem 2007: 51).

Sanayileşmeyi başlatmak için 1923 yılında İzmir'de yapılan Birinci İktisat Kongresi'ne işçi, tüccar, sanayici ve çiftçiler kendi aralarında temsilcilerini seçerek gönderdikleri toplamda 1135 delege katılmıştır. Kongrede kabul edilen kararlar 'çiftçi, tüccar, işçi ve sanayici grubu iktisadi esasları' ve 'Misak-i İktisadi' başlığı adı altında 2 grupta toplanmıştır. Alınan kararları özetleyecek olursak;

- Ticaret bankası kurulması kararı alınmıştır.
- Yeni bir gümrük tarifesi, iç sanayiye dış sanayiye karşı korumak için düzenlenmiştir.
- Armatörlere kredi temin etmesi için deniz ticaret bankaları kurulmuştur.

- Kabotaj hakkının Türklere verilmesi ve kendi sınırlarımız içinde kendi bayrağımızın dalgalandığı limanlarda sadece Türkler ticaret yapacaklardır.
- Bu kanunun sınaî gelişime yardımcı olacağı kararı alınmıştır.
- Bu teşvik yasasının 25 yıl yürürlükte kalacağı kararlaştırılmıştır.
- Türk sanayi şirketlerinin en az %75 oranında hissenin Türklere ait olması kararlaştırılmıştır.
- Askerlerin ve devlet memurlarının ihtiyaçları yerli üretimle karşılanması kararı alınmıştır.
- Şirketler için var olan kurallar o dönemin şartlarına göre düzenlenecek ve şirket kurmak kolaylaştırılacaktır.

### 3.3. 1950-1980 Arası Girişimcilik

1950'lerden sonra ekonomide özel sektörün ağırlığı giderek artmıştır ve bu dönemde KOBİ'leri görüyoruz. Dünya'da hâkim olan görüşler ve kurulan uluslararası ekonomik kuruluşlar değişmiştir. 1950'de Kuzey Atlantik Anlaşması'nın askeri, ekonomik ve siyasi yönleri meydana gelmiş ve uluslararası işbirliği blokları çerçevesinde belirlenmiş ve yardımlaşma kurumları kurulmuştur. 1950 ve sonrası dönem; iktisadi gelişme, iktisadi büyüme ve az gelişmiş ekonomilerin kalkındırılması için teorilerin oldukça fazla olduğu bir dönem olmuştur. (Akpınar 2009: 22-23).

**Tablo 3. İşletmelerin Şirketleşme Dönemi**

Şirketleşme Dönemi	Firma Sayısı
1910 öncesi	1
1910-1919	2
1920-1929	6
1930-1939	4
1940-1949	9
1950-1959	49
1960-1969	87
1970-1979	150
1980-1989	94
Tarihi Belli Değil	3
<b>Toplam Firma Sayısı</b>	<b>405</b>

**Kaynak:** Akpınar, 2009:24

Tablodan da anlaşılacağı gibi 1950 ve sonrasında artış gözlemlenmektedir. 1950-1980 yılları arası dönemde sanayileşme ve özel sektörün kalkındırılması yolunda önemli adımlar atılmaya çalışılmış. Yalnız altyapıda değişiklikler yapılmaması ve mevcut sistemin devam ettirilmesi

nedeniyle ekonomik sorunlar yaşanmıştır. Aynı zamanda 80’li yıllara kadar milli bir girişimci kesimi oluşturulmak için çabalar sarf edilmiştir. Bunun yanında kamu kesiminin elde ettiği geniş teşvikler yardımıyla girişimci sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. (Öktem 2007: 51).

1960-1970 döneminde özel girişimcilikte gelişme gözlemlenmiştir. Tarım ve ticaretten endüstriye yönelmeler devam etmiştir. 70’li yılların girişimcilerinde şu özellikler mevcuttur;

- Birçoğu yurtdışında ve yurtiçinde yükseköğrenim görmüş kişilerdir.
- Amaçları mevcutta bulunan geleneksel mal üretimini ileri aşamaya taşımaktır.
- Temellerinde üretim hırsı vardır. Yatırımın diğer boyutları yani; verimlilik, yönetim felsefesi, uygun fiyat ve kalite gibi ilkeler göz ardı edilmiştir.(Aşkın 2011:67).

### 3.4. 1980’li Yıllarda Girişimcilik

1980 ve sonrası, girişimcilik için önemli gelişmelerin olduğu bir dönemdir ve bu dönem Türkiye ekonomisinin miladı kabul edilmiştir.(Akpınar 2009:25).

Bu dönemde 24 Ocak 1980 İstikrar Kararları ile ekonomik gelişmelerle ilgili stratejiler yürürlüğe konmuş ve bu gelişmelerin ekonomiye olumlu etkileri olmuştur. Bu dönemde sık sık ve aniden alınan kararlar birbiriyle çelişerek ekonomide ilerleme kat edilmesini engellemiştir ve bu durum belirsizlik ortamı yaratmıştır. Girişimcilerin ileriye görmeleri istikrarsızlık nedeniyle imkânsızlaşmıştır. Politikalardaki ani değişiklikler en çok dış ticaret rejiminde ve vergi sisteminde kendini göstermiştir. Vergi alanında yapılan değişiklikler; vergi kanunlarında gelecekte oluşacak vergi yükünün tahmin edilmesini ve vergi oranının hesaplanmasını zorlaştırmış olması vergi kaçakçılığına teşvik edici olmuştur.(Aşkın 2011: 67-68).

70’li ve 80’li yıllarda uygulanan ekonomik politikalar ve benimsenen sanayileşmede büyük farklılıklar vardır. 80’e kadar ithal ikame politikası uygulanırken 80 sonrası ihracat temelli sanayileşme uygulamaya konulmuştur. Bu değişim ile serbest piyasa ekonomisi, esas ve ilkeleri geliştirmede bayağı yol kat etmiştir.(Cansız 2011: 36).

Strateji değişikliğiyle aynı doğrultuda serbest piyasa ekonomisini, sistemin önemli aktörlerinden olan girişimciler ve özellikle ihracat alanında girişimcilik yapan kişileri destekleme politikaları uygulanmaya konulmuştur.

*Yeni Ekonomik Politikalarla;*

Fiyatlandırma Süreci: Fiyatlar, arz ve talebe göre belirlenecek yani piyasada serbestçe oluşacaktır.

Mal ve Hizmet Piyasasında: Bunalımlı dönemlerde endüstriyel ürünlerin bir karaborsa bir de resmi fiyatı mevcuttu. Mal ve hizmetin fiyatının piyasada belirlenmesi bu ikili fiyatlandırmayı sonlandıracaktır.

Bir malın alımında dış alıma yönelmek ancak iç talebe yetmemesi durumunda olacaktır. Bu da yerli üretim rekabetini arttıracak, verimlilik ve kaliteli gibi kavramların ön plana çıkmasını sağlayacaktır.

Karaborsada ve resmiyette değer farkı olan TL'nin değer farkını azaltırken; gurbetçi işçilerden elde edilen dövizin artmasını ve borç alınmasını sağlamak. (Aşkın 2011: 67).

Türk ekonomisi dışa açılma sürecinde, girişimcilerin sadece görünüşünü değiştirmede; yükümlülüklerini arttırdı ve entelektüel olmaları konusunda zorlayıcı oldu. İthal ikameci dönemde üretim ve yatırım kararlarını girişimciler, iç piyasanın göstergelerinin takibindedir. Girişimcilerin karar alma fonksiyonları dışa açık ekonomi koşulları altında eskiden daha fazla değişken içermektedir. (Balıkçı 2014:283-284).

80'li yıllarda girişimci profilinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. 80 öncesinde;

- Sadece karı düşünen,
- Fırsatları değerlendirme amacıyla hareket eden,
- Eğitim seviyesi düşük,
- Profesyonel davranmayan,
- Vizyonu ve misyonu olmayan girişimci tipi terk edilmesiyle başlamıştır.

Serbest piyasa ekonomisi ve dünyaya açılmanın işlerlik kazanmasıyla rekabet sonucunda yeni girişimci tipi ortaya çıkar.

Yeni girişimci tipinin özellikleri;

- Dinamik, değişime ve gelişime açık,
- Profesyonel yönetim kuralları doğrultusunda hareket eder.
- Kaliteli ürün ve hizmeti amaçlar.
- Yükseköğrenim görmüştür.
- Piyasanın beklentisini karşılar.
- Müşteri memnuniyetini hedefleyen özellikler göze çarpmaktadır.

Bu yeni özelliklerin bulunduğu girişimcilerle birlikte piyasalarda güçlü ve yeni işletmeler ortaya çıkmıştır. (Akpınar 2009: 25-26).

**Tablo 4. Yıllara Göre Türkiye'deki Girişimcilik Verileri**

	Tarım, avcılık ve ormancılık		Enerji ve Doğal Kaynaklar		İmalat ve İnşaat		Hizmet Sektörü		Toplam		Toplam (%)	
	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
1985	517	118	164	51	6.412,00	2.334,00	25.299,00	12.555,00	32.392	15.058	38	18
1986	128	109	128	60	4.903,00	2.303,00	14.857,00	9.950,00	20.016	12.422	16	18
1987	87	34	125	40	4.822,00	1.804,00	11.820,00	8.251,00	16.854	10.129	-5	-35
1988	96	68	146	60	5.201,00	2.218,00	12.308,00	11.306,00	17.751	13.652	7	-8
1989	110	80	107	61	4.005,00	2.284,00	12.295,00	12.370,00	16.517	14.795	-14	12
1990	311	103	97	33	3.709,00	1.885,00	14.782,00	11.050,00	18.899	13.071	22	9
1991	125	91	40	35	2.792,00	1.610,00	11.757,00	10.130,00	14.714	11.866	7	0
1992	78	99	40	23	3.123,00	1.933,00	10.448,00	9.814,00	13.689	11.869	-2	1
1993	75	84	34	25	3.129,00	2.059,00	10.683,00	9.637,00	13.921	11.805	22	3
1994	77	88	13	13	2.581,00	2.633,00	8.214,00	8.708,00	10.885	11.442	-110	-68
1995	132	111	52	33	5.105,00	4.277,00	17.583,00	14.834,00	22.872	19.255	28	45
1996	86	54	63	19	3.848,00	2.163,00	12.490,00	8.374,00	16.487	10.610	30	-26
1997	49	66	46	48	2.758,00	2.436,00	8.745,00	10.841,00	11.598	13.391	-56	11
1998	88	57	63	28	3.797,00	2.183,00	14.090,00	9.683,00	18.038	11.951	-26	15
1999	105	42	82	14	4.724,00	1.474,00	17.780,00	8.636,00	22.691	10.166	6	-15
2000	83	62	80	25	4.142,00	1.568,00	17.099,00	10.040,00	21.404	11.695	24	-16
2001	56	45	44	16	2.789,00	1.664,00	13.406,00	11.858,00	16.295	13.583	-28	-10
2002	74	66	66	35	6.326,00	2.042,00	14.338,00	12.851,00	20.804	14.994	-59	12
2003	143	71	95	25	8.879,00	1.925,00	23.922,00	11.208,00	33.039	13.229	-23	-30
2004	124	34	81	25	12.224,00	2.787,00	28.111,00	14.375,00	40.540	17.221	-20	-2

**Kaynak:** TÜİK, 2018

TÜİK'ten alınan verilerle oluşturduğumuz tablodaki verilere bakıldığında 1985 öncesine ait resmi verilerin olmadığı görülmektedir. 1985-1990 yılları arasındaki verilere bakıldığında toplamda kurulan ve kapanan işletme sayısında oransal hareketliliğin olmadığı görülmektedir. Bu dönemde 1980'de yaşanan darbenin etkisi, dışa bağıllığı azaltma çabaları göz önünde bulundurulursa tarım avcılık ve ormancılıkta kurulan ve kapanan işletme sayılarının en fazla 1985 yılında olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu dönemde, 1987'de, rakamların en az olduğu görülmektedir. Bahsedilen bu durum enerji ve doğal kaynaklar, imalat ve inşaat ve hizmet sektöründe de görülmektedir.

### 3.5. 1990'lı Yıllarda Türkiye'de Girişimcilik

Türkiye'nin teknolojik ve ekonomik alanındaki durumu genel olarak, düşük olan yatırım ve üretim seviyesinden kaynaklanan istihdam sorunu ekonomi açısından oldukça önemlidir. Teknolojiye gereken önem verilmediği için rekabet gücü hem devlet hem de firmalar nezdinde düşüktür. Yeni teknolojiler var etmek adına ihmal edilen alan; araştırma gelişme (Ar-Ge) olmuştur. Ülkemizde yeniliğe ve teknolojiye dayalı teşviklerle ilgili düzenlemelere 1990'ların sonuna doğru ağırlık verilmeye başlanılmıştır. O dönemlerde girişimciliğin önünde ekonomi boyutunda engeller bulunmaktadır. Bu engeller; rekabet gücündeki zayıflıklar, ekonomideki istikrarsızlıklar, yatırılan yabancı sermayelerdeki azlık, ekonomik yolsuzluklar ve belirsizliklerdir. Yine o dönemde var olan kayıt dışı ekonomi hem devlet için gelir kaybı olurken hem de özel sektör için de haksız rekabete neden olmaktadır. Girişimcilik için ekonomik altyapı yeterli değildir, bunun yanında akaryakıt elektrik gibi üretim girdisi olan hammaddelerin pahalı olması işletmelerin temel sorununu oluşturmaktadır. (Ötkem 2007: 52).

1990'lı yıllarda devlet önceki dönemlere nazaran daha fazla ekonominin içinde yer alırken, ekonomideki belirsizlik ortamı hala varlığını sürdürmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen ülkemizde o dönemlerde girişimcilikte yadırganmayacak bir artış gözlemlenmiştir. Girişimcilerimiz gümrük birliğine girildikten sonra ticari hayatlarını sürdürülebilmek adına yollar aramışlardır. Dünya piyasalarında rekabet edebilmek için kişisel gelişimin gerekli olduğunu düşünen bunun için de yabancı dil öğrenen, aynı zamanda uluslararası pazarlarda efektif bir şekilde mal satabilmek adına yeni bilgiler gerektiğini anlayan, gelişime açık bir girişimci profili ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra verimlilik ve kalitenin dış pazarlar için gerekli olduğunu düşünen ve rekabetin artması için teknolojik gelişmelere karşı duyarlı olan girişimciler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda sorgulayıcı bir kişiliğe sahip olmuşlardır. Bu anlamda neyi, nasıl, ne zaman üreteceği ve kime satacağı konusunda kendine sorular soran, hedef müşteri kitlesi oluşturmaya çalışan, piyasalaşmayı ve rekabeti öğrenmeye çalışan yeni girişimci kesimi yaygınlaşıyor ve geliyordu. 94 finansal krizinden Türk Girişimcileri başarılı bir şekilde çıkmışlardır. Bu durum ihracat alanında özellikle kendini göstermiştir. 96 yılında uygulamaya geçilen Gümrük Birliği ile korkulan yaşanmamıştır ve Gümrük Birliği'yle büyük sıkıntı yaşayacakları düşünülen KOBİ'ler o dönemde de yollarına devam etmekten geri kalmamışlardır. (Aşkın 2011: 69-70).

Tablo 5. Yıllara Göre Türkiye'deki Girişimcilik Verileri (TÜİK 2018)

	Tarım, avcılık ve ormancılık		Enerji ve Doğal Kaynaklar		İmalat ve inşaat		Hizmet Sektörü		Toplam		Toplam (%)	
	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
1985	517	118	164	51	6.412,00	2.334,00	25.299,00	12.555,00	32.392	15.058	38	18
1986	128	109	128	60	4.903,00	2.303,00	14.857,00	9.950,00	20.016	12.422	16	18
1987	87	34	125	40	4.822,00	1.804,00	11.820,00	8.251,00	16.854	10.129	-5	-35
1988	96	68	146	60	5.201,00	2.218,00	12.308,00	11.306,00	17.751	13.652	7	-8

1989	110	80	107	61	4.005,00	2.284,00	12.295,00	12.370,00	16.517	14.795	-14	12
1990	311	103	97	33	3.709,00	1.885,00	14.782,00	11.050,00	18.899	13.071	22	9
1991	125	91	40	35	2.792,00	1.610,00	11.757,00	10.130,00	14.714	11.866	7	0
1992	78	99	40	23	3.123,00	1.933,00	10.448,00	9.814,00	13.689	11.869	-2	1
1993	75	84	34	25	3.129,00	2.059,00	10.683,00	9.637,00	13.921	11.805	22	3
1994	77	88	13	13	2.581,00	2.633,00	8.214,00	8.708,00	10.885	11.442	-110	-68
1995	132	111	52	33	5.105,00	4.277,00	17.583,00	14.834,00	22.872	19.255	28	45
1996	86	54	63	19	3.848,00	2.163,00	12.490,00	8.374,00	16.487	10.610	30	-26
1997	49	66	46	48	2.758,00	2.436,00	8.745,00	10.841,00	11.598	13.391	-56	11
1998	88	57	63	28	3.797,00	2.183,00	14.090,00	9.683,00	18.038	11.951	-26	15
1999	105	42	82	14	4.724,00	1.474,00	17.780,00	8.636,00	22.691	10.166	6	-15
2000	83	62	80	25	4.142,00	1.568,00	17.099,00	10.040,00	21.404	11.695	24	-16
2001	56	45	44	16	2.789,00	1.664,00	13.406,00	11.858,00	16.295	13.583	-28	-10
2002	74	66	66	35	6.326,00	2.042,00	14.338,00	12.851,00	20.804	14.994	-59	12
2003	143	71	95	25	8.879,00	1.925,00	23.922,00	11.208,00	33.039	13.229	-23	-30
2004	124	34	81	25	12.224,00	2.787,00	28.111,00	14.375,00	40.540	17.221	-20	-2

Kaynak: TÜİK, 2018

Tabloya bakıldığında 1990'lı yıllarda girişimcilik tablosu tıpkı 1985 ve 1990 yıllarında olduğu gibi dalgalanmalar göstermektedir. Gerek gümrük birliği gerek teknolojik gelişmeler dış ticaretin geliştirilmesine, bu doğrultuda girişimcilik düşüncesinin gelişmesine neden olmuştur. Bu dönemde daha bilinçli girişimci grupları oluşmuştur. Tablodaki verilerde toplam girişimci sayısında kurulan işletmelerin, en az paya sahip olan tarım, avcılık ve ormancılık olduğu görülmektedir. Bunun yanında en fazla paya sahip olan, hizmet sektörüdür. 1994 yılına gelindiğinde baş gösteren krizin girişimcilik üzerinde de etkili olduğu, rakamlara bakılarak anlaşılmaktadır. Bu yılda tabloda belirtilen alanlara bakılacak olursa her alanda kurulan işletme sayısı kapatılan işletme sayısından düşüktür. Yani kriz, girişimciliği olumsuz anlamda etkilemiştir. Ancak daha sonraki yıllarda 98 ve 99'da yaşanan krizlerde kurulan işletme sayısı kapatılan işletme sayısından fazla olduğunu görürüz. Buradan da anlaşılıyor ki ülkemiz artık krizlerden önceki döneme nazaran daha az etkilenmiştir.

### 3.6. 1995 ve Sonrasında Türkiye'de Girişimcilik

Bu dönemde hükümetlerin ve bununla bağlantılı olarak politikaların da sıkça değişimi belirsizlik ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Fakat bütün bu olumsuzluklara rağmen Türkiye'de girişimciliğin de arttığı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Ülkemizdeki girişimciler Gümrük Birliği'ne girilmesiyle hayatta kalabilmenin yollarını araştırmaya başlamışlardır. Uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü arttırmak için yabancı dil öğrenmişlerdir. Uluslararası pazarlara ürün satmak için gerekli bilgiye sahip olunması gerektiğini düşünen yeni girişimci tipi oluşmuştur. Verimlilik ve kalite uluslararası pazarlama için lazım olduğundan, rekabeti arttırmaya yönelik teknolojik gelişmelere hassas olan girişimci kesimi ortaya çıkarmıştır.

1996'da Gümrük Birliği uygulamaya konulduktan sonra üretilen kötü senaryolar gerçekleşmemiştir. KOBİ'lerin Gümrük Birliği ile büyük darbe alacağı düşünülse de KOBİ'ler güçlerine güç katarak yollarına devam etmişlerdir. Gümrük Birliği ile birlikte KOBİ'lere yönelik çabalar konusunda geç kalınması, hazırsızlığın telaşını beraberinde getirmiştir. KOBİ'ler o dönemdeki Avrupa Birliği ülkelerindeki rakiplerine nazaran güçlü ve zayıf yanları, bununla birlikte Gümrük Birliği'nin getirdiği tehlike ve fırsatlara rağmen alınan tedbirler o dönemin girişimcilik kültürünün oluşumuna katkıda bulunmuştur. Ancak 1994-99 yılları arasında ekonomide negatif büyüme oluşmuş ve bu da girişimcilik hızını olumsuz yönde etkilemiştir. (Cabar 2006: 60-61).

**Tablo 6. Yıllara Göre Türkiye'deki Girişimcilik Verileri**

	Tarım, avcılık ve ormancılık		Enerji ve Doğal Kaynaklar		İmalat ve İnşaat		Hizmet Sektörü		Toplam		Toplam (%)	
	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
1985	517	118	164	51	6.412,00	2.334,00	25.299,00	12.555,00	32.392	15.058	38	18
1986	128	109	128	60	4.903,00	2.303,00	14.857,00	9.950,00	20.016	12.422	16	18
1987	87	34	125	40	4.822,00	1.804,00	11.820,00	8.251,00	16.854	10.129	-5	-35
1988	96	68	146	60	5.201,00	2.218,00	12.308,00	11.306,00	17.751	13.652	7	-8
1989	110	80	107	61	4.005,00	2.284,00	12.295,00	12.370,00	16.517	14.795	-14	12
1990	311	103	97	33	3.709,00	1.885,00	14.782,00	11.050,00	18.899	13.071	22	9
1991	125	91	40	35	2.792,00	1.610,00	11.757,00	10.130,00	14.714	11.866	7	0
1992	78	99	40	23	3.123,00	1.933,00	10.448,00	9.814,00	13.689	11.869	-2	1
1993	75	84	34	25	3.129,00	2.059,00	10.683,00	9.637,00	13.921	11.805	22	3
1994	77	88	13	13	2.581,00	2.633,00	8.214,00	8.708,00	10.885	11.442	-110	-68
1995	132	111	52	33	5.105,00	4.277,00	17.583,00	14.834,00	22.872	19.255	28	45
1996	86	54	63	19	3.848,00	2.163,00	12.490,00	8.374,00	16.487	10.610	30	-26
1997	49	66	46	48	2.758,00	2.436,00	8.745,00	10.841,00	11.598	13.391	-56	11
1998	88	57	63	28	3.797,00	2.183,00	14.090,00	9.683,00	18.038	11.951	-26	15
1999	105	42	82	14	4.724,00	1.474,00	17.780,00	8.636,00	22.691	10.166	6	-15
2000	83	62	80	25	4.142,00	1.568,00	17.099,00	10.040,00	21.404	11.695	24	-16
2001	56	45	44	16	2.789,00	1.664,00	13.406,00	11.858,00	16.295	13.583	-28	-10
2002	74	66	66	35	6.326,00	2.042,00	14.338,00	12.851,00	20.804	14.994	-59	12
2003	143	71	95	25	8.879,00	1.925,00	23.922,00	11.208,00	33.039	13.229	-23	-30
2004	124	34	81	25	12.224,00	2.787,00	28.111,00	14.375,00	40.540	17.221	-20	-2

Kaynak: TÜİK, 2018



Tablodaki verilerde 95 ve sonrasına bakacak olursak bu dönemde sektörel anlamda açılıp kapanan işletmelerin sayısı 1995 yılında 1996 yılına göre fazladır. Sonraki yıllarda 1998 dönemine kadar bu değerler düşmüş, 1998 ve 99'da tekrar artış göstermiştir.

### 3.7. 90'ların Sonu 2000-2001'de Girişimcilik ve TÜİK Verileri

90'ların sonunda Rusya ve Asya'da patlak veren krizlerin etkisiyle ülkemiz 2000'li yıllara finansal krizin patlak vermesiyle başlamıştır. Ülkemiz için ekonomik ve politik anlamda sıkıntılı dönemler olmuştur. 2001 krizi sonrası ekonomi bakanı olarak görev yapan Kemal Derviş, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nı hazırlamış ve Türkiye ekonomik anlamda yeni bir döneme girmiştir. Dönemin bir başka özelliği ise girişimcilikle ilgili üst kurumların kurulması olmuştur (Candan 2011: 167).

İnsanların iletişim çağı olarak adlandırdığı 21.yy'da teknolojik alanda ve bilim alanında yaşanan gelişmeler doğrultusunda girişimci ve girişimciliğin önemi ve ekonomik değeri artmıştır. Bunun sonucunda birey, bireysel yeteneği kapsayan girişimcilik önem kazanmıştır. Taşdıkları özellikler bakımından 2000'li yıllarda girişimcilerin: dünyadaki gelişmelere uyum sağlayacak, kendi pazarına hakim olacak, ön planda hizmet anlayışı olacak, insana ve çevreye önem verecek, eğitimi, çalışkan, güçlü iletişime sahip olan, heyecanlı, üretici ruhu olan, ileriye görebilen, yeniliklere açık, yabancı dil bilen, analiz yeteneği olan, bilgi birikimi olan, kaliteye önem veren, başarıya hırslı olan, risk üstlenen, lider ruhlu, rasyonel ve takım çalışmasına önem verecek bireyler olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Girişimcilik konusunu özetleyecek olursak Türkiye çapında girişimcilik ile ilgili çalışmalara 80'lerde başlanmış bununla birlikte 90'lı yıllarda girişimci sayıları artmış yani girişimcilik hız kazanmıştır, 2000'lerde ise girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşların sayısı artmıştır. (Aşkın 2011: 70)

**Tablo 8. Yıllara Göre Türkiye'deki Girişimcilik Verileri**

	Tarım, avcılık ve ormancılık		Enerji ve Doğal Kaynaklar		İmalat ve inşaat		Hizmet Sektörü		Toplam		Toplam (%)	
	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
<b>1985</b>	517	118	164	51	6.412,00	2.334,00	25.299,00	12.555,00	<b>32.392</b>	<b>15.058</b>	<b>38</b>	<b>18</b>
<b>1986</b>	128	109	128	60	4.903,00	2.303,00	14.857,00	9.950,00	<b>20.016</b>	<b>12.422</b>	<b>16</b>	<b>18</b>
<b>1987</b>	87	34	125	40	4.822,00	1.804,00	11.820,00	8.251,00	<b>16.854</b>	<b>10.129</b>	<b>-5</b>	<b>-35</b>
<b>1988</b>	96	68	146	60	5.201,00	2.218,00	12.308,00	11.306,00	<b>17.751</b>	<b>13.652</b>	<b>7</b>	<b>-8</b>
<b>1989</b>	110	80	107	61	4.005,00	2.284,00	12.295,00	12.370,00	<b>16.517</b>	<b>14.795</b>	<b>-14</b>	<b>12</b>
<b>1990</b>	311	103	97	33	3.709,00	1.885,00	14.782,00	11.050,00	<b>18.899</b>	<b>13.071</b>	<b>22</b>	<b>9</b>
<b>1991</b>	125	91	40	35	2.792,00	1.610,00	11.757,00	10.130,00	<b>14.714</b>	<b>11.866</b>	<b>7</b>	<b>0</b>
<b>1992</b>	78	99	40	23	3.123,00	1.933,00	10.448,00	9.814,00	<b>13.689</b>	<b>11.869</b>	<b>-2</b>	<b>1</b>

1993	75	84	34	25	3.129,00	2.059,00	10.683,00	9.637,00	13.921	11.805	22	3
1994	77	88	13	13	2.581,00	2.633,00	8.214,00	8.708,00	10.885	11.442	-110	-68
1995	132	111	52	33	5.105,00	4.277,00	17.583,00	14.834,00	22.872	19.255	28	45
1996	86	54	63	19	3.848,00	2.163,00	12.490,00	8.374,00	16.487	10.610	30	-26
1997	49	66	46	48	2.758,00	2.436,00	8.745,00	10.841,00	11.598	13.391	-56	11
1998	88	57	63	28	3.797,00	2.183,00	14.090,00	9.683,00	18.038	11.951	-26	15
1999	105	42	82	14	4.724,00	1.474,00	17.780,00	8.636,00	22.691	10.166	6	-15
2000	83	62	80	25	4.142,00	1.568,00	17.099,00	10.040,00	21.404	11.695	24	-16
2001	56	45	44	16	2.789,00	1.664,00	13.406,00	11.858,00	16.295	13.583	-28	-10
2002	74	66	66	35	6.326,00	2.042,00	14.338,00	12.851,00	20.804	14.994	-59	12
2003	143	71	95	25	8.879,00	1.925,00	23.922,00	11.208,00	33.039	13.229	-23	-30
2004	124	34	81	25	12.224,00	2.787,00	28.111,00	14.375,00	40.540	17.221	-20	-2

Kaynak: TÜİK, 2018

2000’li yıllara gelindiğinde tarım, avcılık ve ormancılık sektörlerinde var olan toplam girişimci sayısı önceki yıllara nazaran azalmış ve bu dönemde de hizmet sektöründeki toplam girişimci sayısının ekonominin içindeki payı fazlaşmıştır. Hizmet sektörünü imalat ve inşaat sektörü izlemektedir. 2000’li yıllarda işletme sayısındaki bu artışın en büyük nedeni ise girişimciliği destekleyen kurum ve kuruluşlarının sayısının artmasıdır.

Girişimciliği engelleyen veya girişimciliği destekleyen unsurların gün yüzüne çıkarılması oldukça zor bir durumdur. Bu konu hakkındaki en doğru bilgilendirme ve araştırmalar, Dünya Girişimcilik Platformu (GEM) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yapılmaktadır. OECD’nin verilerine göre girişimcilik için 3 temel faktör bulunmaktadır, bu üç faktörü şöyle sıralamaktadır: Birincisi; altyapı koşulları, ikincisi; devlet programları ve üçüncüsü ise kültürel tutumlar ve davranışlardır. GEM’ in yaptığı araştırma doğrultusunda, girişimcilik altyapısı ve devlet altyapısı, girişimciliği belirleyen faktörler olarak belirlenmiştir. Devletlerin altyapısı konusunda şu başlıklar incelenmektedir: Devletin rolü, ekonominin dışa açıklığı, teknoloji yoğunluğu, finansal sektörün etkin olma oranı, yönetim becerisi, fiziksel altyapı, yasal kurumlar, esnek işgücü pazarı, kültürel, sosyal ve politik ortam ve ekonomik büyümedir. Bir diğer girişimciliği belirleyen faktör olan girişimci altyapısı için ise şu başlıklar incelenmektedir: Devlet programları, finans, devlet politikaları, Ar-Ge transferi, eğitim, ticari altyapı, dışa açık olan iç pazar, ticari altyapı, kültürel normlar ve fiziksel altyapıdır.

#### 4. SONUÇ

Bu çalışmada girişimcilik kavramı üzerinde durularak Türk girişimciliğinin Osmanlı Devleti’nden itibaren gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Çoğu TÜİK verileri olmak üzere Türkiye’de girişimcilik sayısal verilerle aktarılmaya çalışılmıştır. Sektörel bazda girişimcilik faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Osmanlı’nın son döneminde nispeten sınırlı olan

ekonomik faaliyetler ve özel teşebbüs Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren dünyadaki gelişmelerin de etkisi ile ilerleme kaydetmiştir. 1929 Büyük Ekonomik buhranın etkisi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hissedilmiştir. Bu denli büyük ve küresel bir kriz karşısında Türkiye de dünya ülkelerince alınan ekonomik tedbirlere paralel çeşitli tedbirler almıştır. O dönemde Türkiye’nin benimsemiş olduğu karma ekonomi modeli içerisinde girişimcilik faaliyetleri de görece sınırlı kalmıştır. Ancak 1950 sonrası dönem girişimciliğin de –kısmen devlet eliyle de olsa- gelişmeye ve yabancı sermayenin ülkemize girmeye başladığı dönem olmuştur. 1980 sonrası dönemde dışa açık politika izlenmesi ve 1990’ların ikinci yarısından itibaren AB ile ilişkiler ve Gümrük Birliği’nin de etkisiyle girişimcilik faaliyetleri önemini artırmıştır. 2000’li yıllardan itibaren ise özellikle bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeler girişimciliğin dünya çapında yapısını ve ölçeğini değiştirecek imkânlar sunmuştur.

Bu bilgiler ışığında ve konunun önemine binaen genel bir değerlendirme yapılacak olursa, sonuç olarak, girişimcilik kavramının ekonomiye pozitif yöndeki etkileri düşünüldüğünde girişimciliğin, tanımı ve kapsamı zaman içerisinde gelişerek günümüzde ekonomik faaliyetlerin neredeyse merkezinde yer alacak seviyede önemli hale geldiği görülecektir. Girişimciliğin sadece üretim faktörlerinden bir tanesi olmaktan sıyrılıp ekonomik olmayan unsurlardan dahi ekonomik değer üretebilme kabiliyetine dönüştüğü günümüzde özellikle inovasyon destekli girişimcilik faaliyetlerinin artırılması son derece önemlidir. Bu nedenle girişimcilik faaliyetlerinin ve dolayısıyla girişimci sayısının artırılması gerekmektedir. Girişimcilik potansiyeli olan şahısların sahaya çıkarılması bir ülkenin ekonomik alandaki kalkınmasını hızlandıracaktır. Bunun sağlanabilmesi için özellikle ülkelerin eğitim sisteminde girişimciliğe önem verilmesi ve gençlerin bu alana teşvik edilmesi gerekmektedir. Girişimciliğin devlet eliyle de çeşitli yollardan teşvik edilmesi, ülke çapında girişimcilik ortamının gerek hukuki düzenlemelerle gerekse de bir kültür olarak doğru dizayn edilmesi, girişimciliğin önünde engel olarak bulunabilecek her türlü içsel ve dışsal negatifliklerin ortadan kaldırılması için gerekli adımların atılması ülkemizde girişimcilik faaliyetlerini nicel ve nitel olarak artıracığı gibi dünyada ticaretin ve ekonomik faaliyetlerin geldiği nokta itibariyle, Türkiye’nin dünya ekonomisi içerisinde önemli bir çark olarak daha işlevsel ve üretken hale gelmesi son derece önemli hususlardır. Yine ülkemizdeki zor ekonomik koşullar ve iş yapabilme zorluğu göz önüne alındığında insanların daha rekabetçi, girişimci, yaratıcı ve atılgan olmasının gerekliliği görülmektedir. Değindiği üzere, teknolojinin gelişmesiyle bilgi kaynaklarına ulaşımın daha hızlı olmasından yola çıkarak uluslararası ve küresel boyutta girişimciliğin özendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.



## KAYNAKÇA

- Akpınar, S. (2009). *Girişimciliğin temel bilgileri*. Umuttepe Yayınları.
- Aşkın, A., Nehir, S., & Vural, S. Ö. (2011). Tarihsel süreçte girişimcilik kavramı ve gelişimi.
- Balıkçı, E. (2014). Girişimciliğin farklı yüzleri: 1950 ve 1980'lerde Türkiye'de değişen işadamları davranışları.
- Bozkurt, Ç. Ö. (2011). Dünyada ve Türkiye'de girişimcilik eğitimi: Başarılı girişimciler ve öğretim üyelerinden öneriler. *Ankara: Detay Yayıncılık*.
- Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O., & Alparslan, A. M. (2012). Türkiye'de girişimciliğin gelişimi: Girişimciler üzerinde nitel bir araştırma. *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year, 1(15)*, 230-247.
- Cabar, H. (2006). Türkiye'de girişimcilik kültürünün oluşmasında etkili faktörler ve Denizli örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yönetim-Organizasyon Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 2-49.
- Candan, H. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Türk Topraklarında Girişimcilik Serüvenine Dair Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157-174.
- Cansız, M. (2013). *Türkiye'nin yenilikçi girişimcileri: teknoloji geliştirme bölgeleri örneği*. TC Kalkınma Bakanlığı.
- Dilek, Ç. (2002). Türkiye'de Girişimcilik [Kitap]. *İstanbul: TÜSİAD Lebib Yalkın Yayınları*, 33-210.
- Ergen, M. (2014). *Girişimci kapital: silikon vadisi ve? startup? ekonomisi*. Koç Üniversitesi.
- <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=81&locale=tr> (Erişim Tarihi: 20.06.2018)
- Öktem M., Aydın, M., & Ekinci, S. (2007). Türkiye'de Girişimciliğin Geliştirilmesinde KOSGEB'in Rolü ve Önemi: Uygulamalı Bir Çalışma. *Sosyoekonomi*, 5(5).
- Özdevecioğlu, M., & Karaca, M. (2015). *Girişimcilik Girişimci Kişilik Kavram Ve Uygulama*. Eğitim Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018)